SANOAT KORXONALARIDA BOSHQARISH SALOHIYATINI OSHIRISH

Toshkent Arxitektura-qurilish unversiteti,
Menejment fakulteti,
Menejment kafedrasi mustaqil tadqiqotchi
Shaymardanova Shaxnoza Primqulovna

Annotatsiya: *Bugungi globallashuv va tezkor taraqqiyot sharoitida iqtisodiyot rivojlanishi hamda sanoat korxonalarining muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi, eng avvalo, boshqaruv salohiyatining yuqori bo‘lishiga bog‘liq. Sanoat korxonalarida boshqarish salohiyati korxonaning har tomonlama taraqqiy etishida, raqobatbardoshlik kuchini oshirishda, resurslardan oqilona va samarali foydalanishda hamda zamonaviy texnologiyalarni joriy etishda asosiy rol o‘ynaydi. Shu bois sanoat korxonalarida boshqaruv salohiyatini oshirish doimo dolzarb masalalardan bo‘lib kelmoqda. Boshqaruv salohiyati — bu korxonada mavjud va nazarda tutilayotgan imkoniyatlar, menejerlar faoliyati, zamonaviy yondashuvlarni joriy qilishi, resurslardan samarali foydalanilishi va eng muhim – tashkiliy muhitni rivojlantirishga qaratilgan harakatlar majmunidir.*

Kalit so‘zlar: *sanoat korxonasi, boshqaruv salohiyati, boshqaruv samaradorligi, strategik boshqaruv, axborot texnologiyalari, sifat menejmenti, innovatsion rivojlanish, xodimlarni rag‘batlantirish, rejalashtirish, monitoring.*

Boshqaruv salohiyatini oshirish uchun, avvalo, tizimli tahlil va monitoring tizimini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yish muhim hisoblanadi. Korxonada faoliyat yuritayotgan har bir bo‘lim, ularning imkoniyatlari va mavjud muammolari har tomonlama tahlil qilinib, bular asosida kelajak strategiyasi ishlab chiqiladi. Sanoat korxonalari joriy faoliyatini va kelajakdagi rivojlanishini to‘g‘ri yo‘naltirish uchun boshqaruv salohiyatiga e’tibor qaratilish zarur. Effektiv va samarali boshqaruv tanlangan maqsad va vazifalarning optimal vositalar bilan bajarilishini, ishlab chiqarishda energiya, xomashyo, kapital va inson resurslaridan oqilona foydalanilishini ta’minlaydi. Sanoat korxonalari boshqaruv salohiyatini oshirish uchun o‘z faoliyatida bir qator strategiyalar, zamonaviy boshqaruv texnologiyalari, innovatsion yondashuvlar, uzluksiz rivojlanish va o‘qitish kabi yo‘llarni qo‘llashi lozim. Buning uchun rahbariyat va boshqaruv xodimlarining kasbiy malakasini oshirish, ular uchun zamonaviy treninglar va o‘quv-seminarlar tashkil etish, ilg‘or menejment usullarini joriy etishga alohida e’tibor qaratiladi. Rahbariyat tomonidan har bir bo‘lim va xodimga aniq vazifalar yuklatilishi, har bir faoliyat natijasining baholanib borilishi, ichki xo‘jalik faoliyati ustidan doimiy monitoring olib borilishi boshqaruv salohiyatining mustahkamlanishiga zamin yaratadi [1].

Korxona boshqaruvining markaziy bo‘g‘ini bu boshqaruv xodimlari, ya’ni rahbarlar, bo‘lim boshliqlari va o‘rta menejerlar hisoblanadi. Aynan ular faoliyat samaradorligini belgilovchi strategiyalarni ishlab chiqadi, jarayonlarni boshqaradi va maqsadga erishish uchun resurslarni tashkil etadi. Ularning malakasi va o‘z sohasidagi tajribasi yuqori bo‘lsa, boshqaruv jarayonining samaradorligi va natijadorligi oshadi. Shu sababli, zamonaviy sanoat korxonalarida xodimlar, ayniqsa rahbar xodimlarning doimiy kasbiy

rivojlanishi, yetuk bilim va ko‘nikmalar bilan ta’minlanishi boshqaruv salohiyatini oshirishning eng muhim omillaridan hisoblanadi. Boshqaruv salohiyatining asosiy tamoyili – bu tizimli va mukammal rejalashtirish hisoblanadi. Har qanday sanoat korxonasida faoliyat samaradorligi aniq belgilangan maqsadlar va puxta ishlab chiqilgan rejalar asosida amalga oshiriladi. Sanoat korxonalari rejalashtirish jarayonida bozordagi talab va taklif, raqobatchilar holati, texnologik yangiliklar va ishlab chiqarish resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini hisobga olishadi. Tizimli rejalashtirish boshqaruv salohiyatining yuqori bo‘lishiga sabab bo‘ladi. Korxonada boshqaruv salohiyatining oshirilishida tashkiliy tuzilmaning mos va bexato bo‘lishi, boshqaruv bo‘linmalari va mutaxassislarning o‘zaro koordinatsiyasi muhim o‘rin tutadi. To‘g‘ri shakllantirilgan tashkiliy tuzilma orqali rahbariyat barcha bo‘lim va xodimlarni samarali tarzda boshqarish, ularning faoliyatini nazorat qilish va kelajak rivoji uchun samarali ishlash imkoniyatiga ega bo‘ladi. Sanoat korxonalari uchun zamonaviy boshqaruvning birinchi sharti – bu ixtisoslashgan, kuchli, mustahkam va jamoaga asoslangan boshqaruv tizimini shakllantirishdan iboratdir. Xodimlar o‘rtasida sog‘lom muhit va innovatsion fikrlash shakllanishi ham boshqaruv salohiyatining kuchayishiga xizmat qiladi.Sanoat korxonalarida boshqaruv salohiyatini oshirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng va to‘g‘ri foydalanish zarur. Raqamli texnologiyalar, axborot tizimlari, ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, boshqaruv va ishlab chiqarish bo‘limlari o‘rtasidagi axborot almashinuvi – bularning barchasi boshqaruv tizimini kuchaytiradi, tezkor va aniq qarorlar qabul qilish imkoniyatini yaratadi. Shu bilan birga, axborot tizimlari resurslarning harakatini tez va sifatli nazorat qilish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish kabi vazifalarni

yengillashtiradi. Texnologik yangilanishlar jarayonida rahbariyat va muhandis-texnik xodimlarning yangi texnologiyalarni o‘zlashtirishga intilishi sanoat korxonalarining boshqaruv salohiyatini mustahkamlaydi [2].

Boshqaruv salohiyatini oshirishda motivatsion tizimni takomillashtirish va xodimlarni rag‘batlantirish ham muhim roli o‘ynaydi. Korxona muvaffaqiyatining kaliti bo‘lgan xodimlarning faoliyatiga yuqori baho berish, moddiy va ma’naviy jihatdan qo‘llab-quvvatlash, ular uchun qulay mehnat sharoitlarini yaratish, ishlash jarayonida innovatsion g‘oya va tashabbuslar uchun ochiq muhit yaratish boshqaruv samaradorligini ta’minlaydi. Rag‘batlantirish tizimi natijasida xodimlar o‘z salohiyatini to‘liq namoyon etadi, korxona oldiga qo‘yilgan strategik maqsadlarga erishishda faol ishtirok etishga harakat qiladi. Korxonada boshqaruv salohiyatini oshirishning muhim jihatlaridan yana biri – bu ishlab chiqarish jarayonlarini uzluksiz takomillashtirish va sifat nazoratidir. Har bir ishlab chiqarish bosqichida sifatni ta’minlash, mahsulot va xizmatlar standarti hamda xavfsizligiga qat’iy rioya qilish asosiy vazifa bo‘lib, bu orqali tirik raqobat sharoitida korxona barqaror rivojlanishi ta’minlanadi. Sifat menejmenti tizimini samarali tashkil etish, ichki audit va doimiy monitoring boshqaruv salohiyatini oshiradi, kelajakda kutilmagan xatarlarni kamaytiradi va ishonchli rivojlanish imkonini yaratadi. Sifatli mahsulot ishlab chiqarish imidj va obro‘ni mustahkamlashga ham xizmat qiladi [3].

Strategik boshqaruvning to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilishi sanoat korxonalarida boshqaruv salohiyatini rivojlantirishning asosi hisoblanadi. Korxonada uzoq muddatli, puxta ishlab chiqilgan strategiyalarning mavjudligi, rivojlanish istiqbollari aniq belgilangani, doimiy monitoring olib borilgani boshqaruv jarayonining mustahkam va tizimli bo‘lishini ta’minlaydi. Strategik

rejalashtirish olib borishda xavf va tahdidlarni chuqur tahlil qilish, imkoniyatlar, kuchli va zaif tomonlarni aniq aniqlash, muqobil rejalarga egalik qilish boshqaruv salohiyatining oshishiga olib keladi. Sanoat korxonalarida boshqaruv salohiyatining yuqori bo‘lishi ishlab chiqarish hajmi, mahsulot assortimenti, yangi bozorlarni egallash, ilg‘or ishlanmalardan foydalanish, ishchilar va mutaxassislar bandligini ta’minlash hamda kompaniya rentabelligi kabi ko‘rsatkichlarning o‘sishida muhim ahamiyat kasb etadi. Boshqaruv salohiyatining mustahkamlanishi tufayli kompaniyaning ijtimoiy va iqtisodiy vazifalarini to‘liq bajarishga, xalqaro bozor sharoitiga moslashishga, yuqori natijalarga erishishga, investitsiya jalb qilish va yangi hamkorlik aloqalarini o‘rnatish imkoniyatlari kengayadi [4].

Sanoat korxonalarining boshqaruv salohiyatini oshirishni ta’minlash uchun tashkilotda doimiy o‘zgarishlarga tayyor bo‘lish, bozordagi yangi talablarni o‘z vaqtida ilg‘ab olish, xodimlarni o‘qitish va qayta tayyorlash, loyihalarni samarali boshqarishni tashkil qilish, qisqa muddat ichida innovatsion loyihalarni hayotga tadbiq qilish kabi yo‘nalishlarda izchil ish olib borilishi lozim bo‘ladi. Shuningdek, rahbariyat va kollektiv o‘rtasida ishonchli va ochiq munosabatlarni shakllantirish; har bir xodimning kasbiy salohiyati va shaxsiy o‘sish imkoniyatlariga e’tibor qaratish boshqaruv salohiyatining kuchayishiga xizmat qiladi.Boshqaruv jarayoni samaradorligini oshirishda layoqatli va bilimli rahbarlarning mavjudligi, xodimlar uchun adolatli va samarali baholash tizimi, ilg‘or boshqaruv standartlarini joriy etish, tashkilot ichki kommunikatsiyasini yaxshilash, faoliyat ko‘rsatkichlarini aniq va izchil monitoring qilish kabi omillar muhim ahamiyatga ega. Korxonada o‘zini oqlagan boshqaruv amaliyotlarining sinovdan o‘tkazilishi, mavjud tajribalardan foydalanish va ilg‘or metodlardan foydalangan holda tizim

doimiy takomillashtirilib borilsa, boshqaruv salohiyati yuksak natijalarga olib keladi. Sanoat korxonalarida boshqaruv salohiyatining yetukligi o‘z-o‘zidan yuzaga kelmaydi, balki uzluksiz, rejalashtirilgan va puxta ishlab chiqilgan islohotlar, uzoq muddatli strategiyalar va doimiy monitoring orqali erishiladi. Har bir bosqichda zamonaviy boshqaruv konseptlarini joriy qilish, unga xodimlarni jalb etish va boshqaruv samaradorligini oshirishga yo‘naltirilgan loyihalarni amalga oshirish natijasida sanoatda yetakchi o‘rinlarni egallagan korxonalar paydo bo‘ladi [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, sanoat korxonalarida boshqaruv salohiyatini oshirish – bu murakkab, puxta rejalashtirilgan va doimiy rivojlantiriladigan jarayon bo‘lib, u kompaniyaning barqaror va natijali rivojlanishida, jahon bozoridagi raqobatbardoshligini ta’minlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Boshqaruv salohiyatining yuksakligi – korxonaning ishlab chiqarish, moliyaviy, innovatsion va inson resurslariga to‘g‘ri yondashishi, zamonaviy texnologiyalardan unumli foydalanish, muammolarni o‘z vaqtida aniqlash va samarali hal qilish, xodimlar salohiyatini doimiy rivojlantirib borish, tashkilot madaniyati va iqlimini sog‘lomlashtirish orqali erishiladi. Shu sababli, ustuvorlik sifatida boshqaruv salohiyatini doimiy oshirish, o‘zgarishlarga moslashish, menejerlar va xodimlarning kasbiy, intellektual va tashabbuskorlik salohiyatini to‘liq ishga solish bugungi sanoat taraqqiyotining ustuvor mezonlaridan sanaladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Botirov A.N. “Sanoat korxonalarida boshqaruvning zamonaviy tamoyillari”, Toshkent, 2022 yil.

2. Murodov N.U. “Sanoatni rivojlantirishda boshqaruv salohiyatining o‘rni”, “Iqtisodiyot va menejment” ilmiy jurnali, 2023 yil, 4-son.

3. To‘xtayev S.A. “Korxonada boshqaruv samaradorligini oshirish”, Toshkent, 2021 yil.

4. Ismoilova D.B. “Boshqaruv salohiyati va innovatsion menejment”, Toshkent, 2020 yil.

5. Tashkent axborot texnologiyalari universiteti o‘quv-metodik majmualari, 2023 yil.